

KREATIVNOST U NASTAVI STRANOG JEZIKA

Tatjana A. Dumitrašković¹

Pedagoški fakultet u Bijeljini, Univerzitet u Istočnom Sarajevu

Apstrakt: Škole i fakulteti žele nastavnike stranog jezika koji su posvećeni, kvalifikovani, dobro znaju strani jezik, slažu se sa kolegama, mogu da motivišu svoje studente i da im pomognu da budu uspešni. U suštini, iznad svega žele pojedince koji su dobri nastavnici. Pitanje šta znači biti dobar nastavnik je složeno, pošto biti dobar nastavnik povlači za sobom puno različitih kvaliteta koji nastavnici pokazuju na svojim časovima – a koji podrazumevaju znanje, veštine i razumevanje koje su oni stekli u toku svog formalnog obrazovanja i na osnovu sopstvenog iskustva. U ovom radu želimo da istražimo jednu osobinu koja među mnogima karakteriše efikasnog i uspešnog nastavnika – sposobnost da na kreativan način doprinese procesu nastave stranog jezika.

Ključne reči: strani jezik, kreativnost, nastava, motivacija.

Uvod

Poslednjih godina istraživanja o prirodi i uticaju kreativnosti bila su u centru pažnje u skoro svakoj oblasti života i rada, od onih kod kojih je kreativnost oduvek bila izuzetno važna kao što su moda i književnost do oblasti gde nije bila toliko popularna kao što su privreda i upravljanje. Danas se o kreativnosti priča svuda, ona je u centru pažnje ne samo u kompanijama i organizacijama koje žele da budu konkurentnije na tržištu, već i u oblasti obrazovanja pod uticajem nastojanja da u centru podučavanja bude motivisan i kreativan student. U oblasti obrazovanja kreativnost je važna jer može da poboljša akademsko postignuće. U nastavi jezika Malijev (Maley, 1997) rad je isticao kreativnost kroz korišćenje tekstova iz različitih književnih i neknjiževnih izvora koji bi mogli da se iskoriste za podsticanje kreativnog mišljenja i sposobnosti pravljenja kreativnih veza. Kreativnost se, takođe, povezuje sa nivoima postignuća u učenju stranog jezika. Za mnoge od jezičkih zadataka koje favorizuju savremene metode učenja stranog jezika se smatra da pobuđuju kreativnost kod studenata – naročito oni koji uključuju elemente otvorenosti, interakcije, smeštanje studenata u centar podučavanja i zbog toga podstiču kreativno mišljenje i ponašanje kod studenata. Čini se da je kreativna inteligencija faktor koji može da olakša učenje jezika jer pomaže studentima koji uče jezik da se suoče sa nepredviđenim i novim iskustvima. Komunikativni metod igra značajnu ulogu jer naglašava funkcionalnu upotrebu jezika i uključuje aktivnosti kao što su igranje uloga i simulacije koje zahtevaju od studenta da koriste maštu i da kreativno razmišljaju.

Ima puno načina za definisanje pojma kreativnosti u zavisnosti od toga da li kreativnost vidimo kao nešto što ljudi poseduju (ono što smo mi), kao procese (ono što radimo) ili proizvode (ono što stvaramo) (Fisher, 2004, str. 8). Zato i definicija kreativnosti uključuje različite aspekte:

- sposobnost rešavanja problema na originalne načine;
- otkrivanje novih značenja i odnosa među stvarima i njihovo povezivanje;
- originalne zamisli i ideje o nečemu;
- korišćenje prošlih iskustava za ostvarivanje novih mogućnosti učenja.

Kad kreativnost posmatramo kao proizvod, naša pažnja može da bude usmerena na neki poseban čas, zadatak ili aktivnost u knjizi, a kada je posmatramo kao proces fokus je na procesima mišljenja i

¹ tatjana.dumitraskovic@pfb.ues.rs.ba

odluka koje jedna osoba koristi da bi ostvarila nešto što bi se moglo opisati kao kreativno (Jones, 2012).

Mi ćemo u radu razmatrati sledeće dimenzije kreativnog učenja u nastavi stranog jezika:

1. **Osobine koje kreativni nastavnici poseduju;**
2. **Kako nastavnici primenjuju kreativnost u nastavi stranog jezika;**
3. **Kako škola može da podrži kreativnost u nastavi stranog jezika.**

Osobine kreativnog nastavnika

Postoji dosta osobina koje karakterišu kreativnog nastavnika, a mi ćemo nabrojati samo neke koje se čine najvažnijim za podučavanje stranog jezika:

1. **Kreativni nastavnici moraju da imaju odlično znanje stranog jezika.** Oni moraju da imaju ne samo odlično znanje samog stranog jezika, već i da dobro znaju i način na koji to znanje mogu da prenesu, kroz organizovanje kreativnih časova. Znanje je bitno jer bez njega mašta ne može da bude produktivna. Kreativnost ne znači proizvoljnost u organizovanju nastave. Kreativni nastavnici uvek imaju na umu ciljeve i ono što žele da postignu na času bilo da je u pitanju čas na kome se uvežbava čitanje ili čas konverzacije. Dobro poznavanje stranog jezika podrazumeva postojanje određenog razloga i cilja za primenu određenih kreativnih aktivnosti.
2. **Kreativno podučavanje zahteva samopouzdanje.** Ovo delimično proizilazi iz prethodnog stava, pošto poznavanje predmeta koji se predaje može da doprinese samopouzdanju koje omogućuje nastavniku da bude originalan i kreativan. Kreativni nastavnici, takođe, pokušavaju da razvijaju samopouzdanje kod svojih studenata. Studenti koji imaju samopouzdanje imaju i uspeha u usvajanju stranog jezika.
3. **Nastavnici koji su kreativni pomažu studentima da budu uspešni u svom radu.** Činjenica da su kreativni znači da oni neprestano usklađuju svoja predavanja da bi olakšali učenje svojim studentima. Oni žele da njihovi studenti budu uspešni i pokušavaju da što više upoznaju svoje studente da bi što bolje odgovorili na njihove potrebe.
4. **Kreativni nastavnici nisu konformisti.** Konformizam je neprijatelj kreativnosti. Bruner (1962) je definisao kreativnost kao „aktivnost koja proizvodi efektno iznenađenje“. Kreativan nastavnik će potražiti originalne načine da osmisli svoj čas koristeći udžbenike i nastavni materijal tako da svaki čas odražava njegov poseban, individualni pristup nastavi. To je još jedan način da se pokaže da biti kreativan znači tražiti načine da se nastavni sadržaji što bolje prilagode potrebama studenata. Kreativni nastavnici se u svom radu razlikuju među sobom. Učiti kako se postaje kreativan nastavnik ne znači kopirati rad drugih kreativnih nastavnika, već razumevati principe koji su osnova kreativnog podučavanja. Nastavnici će pojedinačno, na različite načine, realizovati ove principe.
5. **Nastavnici koji su kreativni poznaju čitav niz strategija i tehnika.** Kreativnost u nastavi podrazumeva niz strategija na koje se nastavnici mogu osloniti, kao i sposobnost da se zanemari već ustanovljena, fiksna procedura i koriste sopstvena rešenja.
6. **Kreativni nastavnici preuzimaju rizik.** Oni su voljni da eksperimentišu, da budu inovativni i preuzimaju rizike. Preuzimanje rizika odražava njihovu fleksibilnost i samopouzdanje. Oni su voljni da probaju nove stvari, čak i ako ponekad one ne funkcionišu kako su oni zamislili. Dakle, nastavnik je spreman na preispitivanje i ako je to potrebno, na napuštanje prvobitnog plana i pravljenje novog. Ali, to se sve posmatra kao proces učenja, a ne kao nastavnikov neuspeh.
7. **Nastavnici koji su kreativni su spremni da analiziraju sopstveni rad,** stalno proširuju svoje znanje i traže nove ideje koje bi mogli da primene u učionici.
8. **Nastavnici koji su kreativni** su, takođe, spremni da saslušaju svoje studente i traže pogodnu priliku da dopuste studentima da preuzmu odgovornost za svoje učenje.

Kako nastavnici primenjuju kreativnost u učionici

- 1. Nastavnici koji su kreativni koriste aktivnosti koje imaju kreativne dimenzije.** Kreativna nastava podrazumeva procenjivanje koliko određene aktivnosti imaju potencijal za kreativno podučavanje stranog jezika. Postoji puno različitih oblika kreativnih zadataka: oni uključuju rešavanje problema koji imaju više različitih rešenja i koji se prilagođavaju sposobnostima studenata, kao i rad na problemima pod otežavajućim okolnostima (Burton 2010; Lubart 1994).
Neki od elemenata koje Dorni (2001) navodi identifikuju se kao produktivni kreativni jezički zadaci koji mogu da dovedu do kreativnih odgovora:
 - *interesantan sadržaj*: teme o kojima bi studenti čitali van nastave kao što su priče o sportu i poznatim ličnostima iz sveta zabave koje možemo da nađemo na internetu;
 - *element novine*: aspekti neke aktivnosti koji su novi ili potpuno neočekivani;
 - *element intrige*: zadaci koji podrazumevaju dvosmislen, kontroverzan, kontradiktoran materijal podstiču radoznalost;
 - *individualan izbor*: zadaci koji omogućavaju studentima lični izbor – studenti mogu da izaberu temu o kojoj će pisati sastav;
 - *zadaci koji postižu studente da rizikuju*: studente treba nagraditi za trud, a ne samo za završni uspeh;
 - *zadaci koji podstiču originalno mišljenje*: aktivnosti koje zahtevaju originalan odgovor. Zato umesto postavljanja pitanja za razumevanje posle pročitanoog teksta, treba insistirati na zadacima koji podstiču originalan odgovor, tj. lično mišljenje studenta o onome što je pročitao;
 - *element fantastike*: podsticati studente da koriste maštu, sami smišljaju priče, izvode dramske aktivnosti.
- 2. Nastavnici koji su kreativni podučavaju na fleksibilan način i veoma često prilagođavaju svoja predavanja u toku samog časa.** Fleksibilnost je još jedna odlika koju često srećemo na časovima kreativnih nastavnika. Oni često improvizuju, krećući se između različitih stilova predavanja za vreme časa, na primer, ako je potrebno promeniti tempo predavanja i dati više prostora i vremena studentima. Iz toga proizilazi da, čak i ako nastavnik predaje jednu istu lekciju više puta, svaki put kada je nastavnik ponavlja ona postaje „drugačija“ zahvaljujući improvizacijama koje nastavnik inicira u toku predavanja.
- 3. Nastavnici koji su kreativni traže nove načine rada sa studentima.** Učenje kako se drži nastava podrazumeva uspešno baratanje različitim oblicima i metodama držanja nastave – časovima čitanja, konverzacije, slušanja itd. Časovi su strukturirani na različite načine u zavisnosti od sadržaja, ali se, uglavnom, sastoje od uvoda, glavnog dela časa i završnog dela. Držeći nastavu godinama, nastavnici razvijaju rutinu koja omogućuje da se časovi, na ovakav način, odvijaju uspešno i bez ulaganja većeg napora. Međutim, ovde postoji opasnost da podučavanje postane standardizovano naročito ako nastavnici rade u okviru unapred određenog nastavnog plana i očekivanog testiranja studenata. Ovo često rezultira time da nastavnik isključivo podučava lekcije iz udžbenika i na taj način „prenosi“ znanje studentima. Ovo je možda, podesno za nastavnike početnike, ali ne bi trebalo da bude karakteristika časova iskusnih nastavnika.
- 4. Kreativni nastavnici koriste tehnologiju.** Kreativno korišćenje tehnologije u učionici može da podstakne razvoj mašte, rešavanje problema, preuzimanje rizika i različita mišljenja i stavove nastavnika i studenata.
- 5. Kreativni nastavnici teže da na kreativan način motivišu studente.** Kreativni nastavnici imaju želju da motivišu studente, da ih provociraju, da podstaknu njihovu radoznalost, da podstaknu temeljno za razliku od površnog učenja. Oni pokušavaju da razviju atmosferu u učionici koja podstiče i motiviše studente na učenje. Kada se manje kreativni studenti povežu

sa onima koji su kreativniji, to im može koristiti da se upoznaju sa tehnikama, strategijama i pristupima koji doprinose kreativnijem procesu učenja.

Kako škola može da podrži kreativno učenje?

Jedna od pretpostavki, kad je u pitanju kreativnost u procesu nastave, je ta da ona isključivo zavisi od angažovanja samog nastavnika. Škole se bave drugim pitanjima i ocenjuju se prema uspehu svojih učenika na maturskim ispitima, koliko koriste tehnologiju i prema kvalitetu studenata koje škola uspe da

upiše. Kreativni nastavni proces zahteva temeljnu promenu u stavovima i načinu razmišljanja u okviru škole.

Postoji puno načina na koje škole mogu da onemoguće ili uspore proces izvođenja kreativne nastave:

- Kada nastavni plan i program, testovi i konstantno ocenjivanje preovlada u procesu podučavanja i nastavnici ne mogu da napuste prihvaćenu i ustanovljenu nastavnu praksu. U tom kontekstu naglasak se stavlja na učenje napamet, isključivo iz knjiga, kao i na rezultate testova;
- Kada se nastavnicima ne daje dovoljno vremena da budu kreativni;
- Kada se nastavnici ne ohrabruju da budu kreativni i inovativni ili da razvijaju individualne i lične stilove izvođenja nastave;
- Kada nastavnici izgube entuzijazam i inicijativu pritisnuti svakodnevnom rutinom i procedurama.

Suprotno svemu ovome, škola koja veruje u vrednost kreativnog podučavanja iskazuje poverenje u nastavnike i podstiče promene i inovacije, otvorena je za nove ideje, podržava, podstiče i nagrađuje za kreativno podučavanje. Fišer (2004, str. 17) karakteriše škole koje neguju i podstiču kreativnost na sledeći način:

Kreativna škola je mesto gde su studenti i nastavnici:

1. motivisani:

- svrha, krajnji cilj;
- otvorenost za nove ideje, inovacija, istraživanje;
- želja za uspehom, sposobnost preuzimanja rizika, prihvatanje različitosti;

2. imaju dovoljno vremena za organizovanje kreativnih aktivnosti, uključujući:

- angažovanje svih u potrazi za kreativnim rešenjima;
- tolerisanje grešaka u potrazi za boljim rešenjima;
- izbegavanje impulsivnosti;

3. imaju mogućnosti da sarađuju sa kolegama i razmenjuju ideje uključujući:

- međusobnu saradnju kao deo tima na kreativnim projektima;
- razvijanje kreativnih veza van same škole.

Dakle, škola može na razne načine da podstakne kreativno podučavanje, a ovde ćemo nabrojati samo neke od njih:

a) Škola može da pomogne nastavnicima da prepoznaju šta je to kreativno u načinu na koji izvode proces podučavanja.

U svakoj školi postoje kreativni i inovativni nastavnici, ali obično njihove veštine podučavanja nisu prepoznate od strane drugih nastavnika i administracije u školi.

b) Škola može da obezbedi sredstva da bi podržala nastavnike koji su kreativni

Ako nastavnik želi da svoje podučavanje učini kreativnim, moraju da mu budu dostupne najnovije knjige i udžbenici, časopisi, projektori, tehnologija, sve što može da mu pomogne da bi osmislio jedan kreativan čas. Okolina koja podstiče kreativnost i obezbeđuje neophodne resurse koji su nastavnicima potrebni da bi realizovali svoj kreativni potencijal su ključna komponenta kreativnog ulaganja koje je potrebno da se podrži kreativno podučavanje.

c) Škola može da nagradi kreativnog nastavnika

Škola može da prizna i istakne vrednost kreativnih nastavnika prepoznajući njihove doprinose na različite načine:

- nagrađujući njihov rad;
- pružajući im mogućnost da budu mentori nastavnica početnicima;
- podstičući ih da dele svoje ideje sa drugim nastavnicima kroz učešća na seminarima i radionicama.

Zaključak

Postoje i drugi važni aspekti uspešnog podučavanja, ali uvođenje koncepta kreativnog podučavanja u razumevanje toga šta znači biti uspešan nastavnik stranog jezika može da koristi nastavnicima, studentima kao i školama.

Onima koji uče strani jezik kreativna nastava pomaže da razviju svoje kapacitete za originalne ideje i kreativno mišljenje. Ona takođe poboljšava kvalitet iskustva koje studenti stiču i mogu da im pomognu da razviju visok stepen motivacije i samopouzdanja. Za nastavnike ona obezbeđuje izvor neprestanog profesionalnog usavršavanja i zadovoljstva, jer kada su studenti uključeni, motivisani i uspešni, predavanja motivišu i nastavnike. Za instituciju ona može da dovede do visokog nivoa satisfakcije nastavnika i studenata kao i da doprinese kvalitetu, efikasnosti i ugledu škole.

Da sumiramo, kreativnim studentima su potrebni kreativni nastavnici a nastavnici treba da rade u institucijama u kojima se ceni, neguje i podstiče kreativnost.

Literatura

- Bruner, J. (1979). *On Knowing: Essays for the Left*. Harvard University Press.
- Burton, K. (2016). *Teaching and Assessing Problem Solving: An Example of an Incremental Approach to Using IRAC in Legal Education*. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 13(5).
- Fisher, R. (2004). What is creativity? In Robert Fisher and Mary Williams (eds.) *Unlocking Creativity: Teaching Across the Curriculum 6–20*. New York: Routledge.
- Dörnyei, Z. (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*. Cambridge, U. K.: Cambridge University Press.
- Jones, R. (ed.) (2012). *Discourse and Creativity*. Harlow: Pearson.
- Lubart, T. (1994). Creativity. In R. J. Sternberg (Ed.). *Handbook of Perception and Cognition Thinking and Problem Solving*, 289–332. New York Academic Press.
- Maley, A. (1997). Creativity with a small 'c'. In Clyde Coreil (ed.) *The Journal of the Imagination in Language Learning and Teaching*, 4. <http://www.njcu.edu/cill/journal-index.html>. 16.04. 2014

CREATIVITY IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract: *Schools and colleges want teachers who are dedicated and qualified. These teachers must know foreign languages well, they should agree with colleagues, be able to motivate their students and help them to be successful. But, above all, the institutions want individuals who are good teachers. The question of what it means to be a good teacher is a complex one, as being a good teacher involves a lot of different qualities that teachers show during their classes and which include knowledge, skills and understanding teachers acquired during their formal education and on the basis of their own experience. This paper deals with one characteristic of efficient and successful teachers - the ability to contribute to the process of teaching a foreign language in a creative manner.*

Keywords: *foreign language, creativity, teaching process, motivation*